

Günümüz Dünyasında 'Yahudi' Tanımına Bir Bakış

İSMAİL BAŞARAN^a

Öz: Tarih boyunca Yahudi kimliği hep tartışılmalıdır. Geleneksel olarak halakaya dayalı tarif yaygın olarak benimsenmiş olmakla birlikte, Aydınlanma ile birlikte Yahudilerin modern dünyaya ve yaşadıkları çevreye uyum sağlamaya başlamaları Yahudi'nin kim olduğuna dair geleneksel tanımı değiştirmeye başlamıştır. Yahudi toplumları, özellikle modern çağda hem Yahudilik dışı evlilikler hem de Yahudiliğe geçişler dolayısıyla yaşadıkları ülkelerdeki toplumlarla kaynaşmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda, günümüz Yahudi mezhepleri arasında Yahudi'nin kim olduğuna dair farklı tanımlamalar ortaya çıkmıştır. Bu makale, Yahudi kimliğinin tanımı konusundaki zorlukları ve tanımlamadaki zorluğun sebeplerini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, geleneksel Yahudilik, modern Yahudilik, Yahudi mezhepleri, Yahudi kimliği.

A Glance at the Definition of 'Jew' in the Contemporary World

Abstract: The Jewish identity has been debated throughout the history. Though traditionally the definition is widely adopted through the Halaka, with the Jewish starting to adapt to the modern world and their social environment with the Enlightenment, their traditional definition of Jewish identity has started to change. Jewish societies, especially in the modern era both with non-Jewish marriages and transitions (conversions) to Judaism, have started to accommodate themselves into the societies they live in. Thus, a variety of definitions have been brought forth on who 'Jew' is by contemporary Jewish sects. This article attempts to elaborate the challenges and the reasons behind these challenges in defining the Jewish identity.

Keywords: Judaism, traditional Judaism, contemporary Judaism, Jewish sects, Jewish identity.

^a DİB, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Dinler ve Kültürler Arası İlişkiler Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bul. No: 147/A, 06800, Çankaya, Ankara, Türkiye
[ibasaran@hotmail.com]

Giriş

Yahudi dünyasında, son yıllarda “Yahudi kimdir?” sorusuna cevap aramak için büyük tartışmalar yaşanmakta ve bu konuda Yahudiler arasında bir konsensüs bulunmamaktadır. Aslında modern dünyada Yahudi kimliğinin ne olduğuna dair bu soru kompleks bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yahudi kimliği ile ilgili bu tartışmalar, İsrail Devleti’nin dünyadaki Yahudilere İsrail’e göç ederek İsrail vatandaşı olma hakkını veren yasa (Israel’s Law of Return)¹ dolayısıyla sıklıkla gündeme gelmiştir. Daha çok ihtilaf, yasanın kapsam alanı ile ilgilidir çünkü yasaya göre; İsrail’e göç ederek vatandaşlık hakkı alacakların, halakanın Yahudi tarifine göre Yahudi olmaları ya da yine halakada tarif edildiği şekliyle Yahudiliğe geçmiş olması gerekmektedir.²

Talmud’a³ göre Yahudi, bir Yahudi anneden doğan veya (aneni Yahudi olmayan bir kişinin) usulüne uygun Yahudiliğe geçmiş kişi olarak tarif edilmektedir. Yahudiliğe geçen kişi bir kadınsa mikve (mikvah)’ye⁴ girmesi, erkekse, mikveye girmek dahil ayrıca sünnet olması gerekmektedir. Gerek doğumunda gerekse Yahudiliğe sonradan geçerek Yahudi olan kişi, her halükarda Yahudi olarak kalır ve bu kimliğini reddederek bu hüviyetinden sıyrılamaz.

¹ Bu yasa, İsrail Devleti tarafından dünyadaki Yahudilerin rahatça İsrail’e gelerek yerleşmelerini amaçlayan ve dönemin Başbakanı David Ben Gurion tarafından 5 Temmuz 1950 yılında imzalanan yasadır. 1954 ve 1970 yıllarında birtakım değişikliklere uğramış olmasına rağmen halen geçerli bir yasadır. Geniş bilgi için bkz. <http://www.mfa.gov.il/mfa/mfa-archive/1950-1959/pages/law%20of%20return%205710-1950.aspx> 31.1.2018

² Eli Lederhendler, *Who Owns Judaism?* Oxford University Press, Jerusalem, 2001, s. vii.

³ Kelime olarak “öğrenme”, “çalışma” anlamına gelen Talmud, Mişna ve Gemara bölümlerinden müteşekkildir. Dinî kural ve kanunları ihtiva eden kısma “Halakâ”, tarihi, ahlaki, tasavvufi, felsefi ve kelami anlatımları, anekdotları, kıssaları, fablları ve menkıbeleri ihtiva eden kısma da “Agada” denilmektedir. Talmud’un iki versiyonu bulunmaktadır. Bunlar: Babil ve Filistin (Kudüs) Talmudları’dır. Bkz. B. Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, İstanbul 2010, s. 26.

⁴ Yahudilikte temizlenmek amacıyla kullanılan dini yıkanma (ritual bath)’ya verilen isimdir. Halakaya göre sayılan amaçlar dolayısıyla ve hatta evde kullanılan bazı objeler bu su havuzunda banyodan geçirilir. Bkz. S. E. Karesh, M. M. Hurvitz, *Encyclopedia of Judaism*, *Encyclopedia of Judaism*, New York: Facts On File, Inc., 2006, s. 327.

Bu anlayışa göre, Avraam (İbrahim) Tanrı ile bir ahit yapmıştır ve bu ahit tüm Yahudileri ebediyen bağlamaktadır. Bir Yahudi başka bir dine dönse bile, Yahudi bir anneden doğma veya usulünce Yahudi olmaktan dolayı kazandığı Yahudi kimliğini hiçbir zaman yitirmez.⁵

Günümüzde İsrail Devleti'nde hakim olan Ortodoks Yahudilerin kabul ettiği bu geleneksel tanım, Yahudi evliliğinin Yahudilik açısından geçerli sayılması ve aynı zamanda İsrail vatandaşı olarak o ülkenin pasaportuna sahip olma hakkını doğurmaktadır.⁶

Bu geleneksel tanımlamaya rağmen günümüzde "Yahudi kimdir?" sorusunun cevabı ise, Yahudi dinî hareketleri arasında çok farklı algılanabilmektedir. Bir Yahudi'den bahsedildiğinde, o kişinin Ortodoks, Muhafazakâr veya Reformist Yahudi olması çok farklı şeyleri ifade etmektedir. Babanın soyundan gelerek Yahudi sayılma (patrilineal descent) ve bu tür kişilerin sinagogdaki yeri ile ilgili tartışmalar, Yahudilik içerisinde bu işin zorluğuna işaret etmektedir. Kimin Yahudi olduğu ile ilgili açık bir tarif yapılmadığı durumda, bazıları tarafından Yahudi olarak görülme veya diğerleri tarafından reddedilme şeklinde çelişkili bir durum ortaya çıkabilmektedir.⁷

Ortodoks Yahudilik Yahudi kimliğini oldukça basit bir ifadeyle; bir Yahudi anneden dünyaya gelen veya halakayı takip ederek yaşayan dindar kişi olarak tarif etmektedir. Bu geleneksel tanımlamada, bir Yahudi'nin Yahudi ritüellerine iştirak eden ve Yahudi geleneğinin akidelerine inanan kişi olduğu açıkça belirtilmektedir.⁸

Diğer taraftan modern dünyada, Reformist ve Yeniden İnşacı Yahudilikte olduğu gibi, halakanın bağlayıcılığını kabul etmeyen birçok Yahudi kendilerini Yahudi olarak görmektedir. Hatta hiçbir (Yahudi) dini akıma ait olmadıkları halde kendilerini Yahudi ola-

⁵ Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Cilt 3, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yay., İstanbul 2001, s. 769.

⁶ C. M. Pilkington, *Judaism*, Teach Yourself Books, Chicago, 2000, s. 2.

⁷ J. D. Sarna, *American Judaism: A History*, Yale University Press, New Haven, 2004, s. 366 – 367.

⁸ S. E. Karesh, M. M. Hurvitz, *Encyclopedia of Judaism*, s. 251.

rak adlandıran kişiler bulunmaktadır. Burada karşımıza, kişilerin kendilerini nasıl algıladıkları ve kimliklendirdikleri konusu çıkmaktadır. Kişilerin yaşadığı aile, gittikleri okul ve çevrelerindeki Yahudi toplumu, çocukluktan yetişkinliğe kadar kişinin kimliğinin gelişmesine etki etmektedir. Bu yüzden o kişi, hangi Yahudi grubu içerisinde yaşadıysa kendisini o gruba yakın hissetmekte ve kimliğini o şekilde tanımlamaktadır. Ortodoks ve Muhafazakar Yahudilerin kurumları sadece, anneleri Yahudi olan veya resmi olarak usulüne uygun Yahudiliğe geçen kişileri Yahudi olarak tanımaktadır. Reformist Yahudilik ise, sadece babası Yahudi olan kişiyi de, anne babası Yahudi olmadığı halde Yahudi olarak yetiştirilen kişiyi de Yahudi görmektedir. Bu farklı tanımlamalar, mezhepler arasında Yahudi kimliği konusunda gerginliklere yol açmaktadır.⁹

Günümüzde Yahudi grupları arasında klasik (Talmud'un tarif ettiği şekliyle) Yahudi tanımlaması dışında farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Bazı Yahudiler Yahudi kimliklerini, bir Yahudi merkezinin faaliyetlerine katılmak, Yahudi dini bayramlarında evlerini dini objelerle süslemek, Yahudiliğe katkı sağlayan gönüllü aktivitelerde yer almak, Yahudi kurumların faaliyetlerine iştirak etmek, üye olsun veya olmasın bir sinagoga gitmek, İsrail Devleti ve Siyonizm'e bağlılıklarını ifade etme veya hiçbir dini faaliyette bulunmadan sadece Yahudi toplumuyla bir şekilde ilişkisini sürdürmek suretiyle tanımlamalar yapmaktadırlar.¹⁰

Bu tanımlamalar bize, Yahudiliğin günümüz Yahudileri tarafından sadece din olarak algılanmadığını, Yahudi kimliğinin bazen kültürel, bazen milli veya etnik bir aidiyet olarak da algılanabildiğini dolayısıyla tarihte olan geleneksel Yahudi tanımından çok farklı Yahudi kimliği tanımlamalarının ortaya çıktığını göstermektedir.

Geçmişte de az da olsa Yahudiliği kimliğini farklı algılayanlar olmuştur. Nitekim Yeniden İnşacı Yahudiliğin kurucusu Mordecai

⁹ S. E. Karesh, M. M. Hurvitz, *Encyclopedia of Judaism*, s. 252.

¹⁰ S. E. Karesh, M. M. Hurvitz, *Encyclopedia of Judaism*, s. 252.

Kaplan¹¹ bunlardan birisidir. Kaplan Yahudiliği din olarak değil, kendi toprağı, dili, kanunları, sınırları, sanatı ve sosyal yapısıyla bir medeniyet olarak tarif etmiştir. Ona göre din, sadece Yahudi kimliğinin bir cephesidir ve Yahudiliği sadece bir din olarak tanımlamak Yahudiliği olduğundan daha dar kalıba sokmak anlamına gelmektedir. Ona göre Yahudilik, bir din olmaktan daha büyüktür ve bir medeniyet olarak tarih boyunca Yahudilerin tüm müktesebatını oluşturmaktadır. Bu nedenle Kaplan da olduğu gibi modern dünyada Yahudiler, kendilerini dini hayatın içinde ve dışında farklı tanımlama yollarına gidebilmektedir.¹²

Son yıllarda Yahudi kimliği tanımlamasının ne kadar değiştiğini gösteren bir araştırma, Amerika Birleşik Devletleri'nde Pew Research Center tarafından 2013 yılında Amerikan Yahudileri arasında yapılan kamuoyu araştırmasıdır. Bu araştırmaya göre; yetişkin Amerikan Yahudilerinin genel olarak % 22'si, kendilerini Yahudi toplumuna ait olarak tanımlamakla birlikte dini bir bağlarının olmadığını söylemektedir. Kendilerini Yahudiliğe din bağı olmadan (no religion) ancak aileden, etnik ve kültürel olarak Yahudi gören genç nesillerde bu oran % 32'ye çıkmaktadır. Aslında Yahudiler arasında kimlik tanımlamasındaki bu değişim, Amerikan toplumunun genelinde görülen bir değişimi yansıtmaktadır. Buna benzer olarak, çoğunluğu Hıristiyanlığın Protestan koluna mensup olan Amerikan toplumunda kendilerini hiç bir dine ait

¹¹ Mordecai Menahem Kaplan (1881 - 1983), Yeniden İnşa Hareketinin önderidir. Litvanya'da doğmuş ve çocukken ailesiyle Amerika'ya göç etmiştir. En önemli eserleri: *Judaism as a Civilization: Toward the Reconstruction of American-Jewish Life* (1934) adlı kitabında hareketi tanımladı. *The Meaning of God in Modern Jewish Religion* (1937); *Judaism Without Supernaturalism* (1958); ve *The Religion of Ethical Nationhood* (1970). Bunun yanında dua kitapları ve makaleleri de mevcuttur. 1909 yılından itibaren Muhafazakar Yahudiliğin New York'taki merkezi olan JTS'de profesörlük ve JTS'e bağlı olarak öğretmen yetiştiren "Teachers' Institute" de uzun yıllar dekanlık yapmıştır. Kaplan, sinagog için "Yahudi Merkezi" fikrini ilk defa oluşturmuştur. 1922 - 1943 yılları arasında, "the Reconstructionist Society For the Advancement of Judaism" organizasyonunun kuruculuğunu yapmış ve böylelikle Muhafazakar hareketten ayrılmıştır. Kaplan, Amerikan Yahudiliğinin en önde gelen entelektüel liderlerindedir, rabbi ve filozoftur. Bkz. Wigoder, 1992, s. 543.

¹² S. E. Karesh, M. M. Hurvitz, *Encyclopedia of Judaism*, s. 252.

olarak görmeyenlerin (nones) oranı % 20'dir. Kendilerini dini olarak Yahudiliğe bağlı görmeyen Yahudiler genellikle seküler veya kültürel Yahudiler olarak adlandırılmaktadır.¹³

Tüm bu anlatımlardan sonra karşımıza, "Yahudi Kimdir", diğer bir ifadeyle Yahudi kimliğinin (Yahudilerce) tanımlanması konusunda etken olan iki önemli mesele çıkmaktadır. Bunlar, (daha çok Amerikan Yahudileri arasında yaygın olan) Yahudi olmayanlarla yapılan karışık evlilikler ve Yahudiliğe geçiştir. Bu iki sorun, Yahudi tanımını zorlaştırmakta ve Yahudi toplumu arasında hararetli tartışmalara sebep olmaktadır.

1. Yahudi Olmayanlarla Yapılan Evlilikler

Yahudi olmayanlarla yapılan evlilikler (intermarriage), Amerikan Yahudi toplumunun geleceğini direkt ilgilendiren ve problem oluşturan bir konudur. Bu tür evlilikler son yıllarda o kadar yaygın hale gelmiştir ki, Amerika'daki Hristiyan ailelerden oluşan birçok evde bir şekilde Yahudi aileden gelen birçok kişiye rastlanabilmektedir. 1990 Yılında yapılan bir araştırmada (National Jewish Population Study (NJPS), aileden Yahudi olarak dünyaya gelenlerden 1985 - 1990 yılları arasında evlenenlerin % 50'den fazlasının yabancılarla (gentiles) evlendikleri tespit edilmiştir.¹⁴

Amerika'daki bazı bilim adamları, (Yahudilerin bu şekilde Hristiyan Amerikan toplumu içerisindeki erimesini görmezden gelerek) bu durumu Yahudiler için olumluymuş gibi değerlendirecek, "(Hristiyanlarla evlenmek suretiyle akraba olmuş) genişlemiş karışık bir Yahudi nüfusu"ndan bahsetmektedirler. Günümüzdeki gerçek, Yahudi olmayan Amerikalılar, kendilerini öncekinden daha fazla Yahudi akrabalar ve daha fazla Yahudi-Hristiyan akrabalar içinde bulmaktadırlar. Bu durum bazen dinî kimliklerin farklılıklarından dolayı aile içi gerginliklere sebep olabilmekte ve bazen de olumlu olarak yansıyor dinler arası yakınlaşmaya katkıda

¹³ Bkz. <http://www.pewforum.org/2013/10/01/jewish-american-beliefs-attitudes-culture-survey/> 20.01.2018

¹⁴ Jack Wertheimer, Charles S. Liebman, Steven M. Cohen, "How to Save American Jews", *Commentary Magazine*, January 1996, s. 47.

bulunabilmektedir. Şimdiye kadar, bu “genişlemiş Yahudi nüfusu”nun üyeleri tarafından Yahudiliğin onlar için ne anlam ifade ettiği net bir şekilde ortaya konmuş değildir.¹⁵ Özellikle bu evliliklerden doğan çocukların Yahudi toplumuna nasıl entegre edileceği ciddi bir problem oluşturmaktadır.¹⁶

Yapılan birkaç araştırmaya göre, % 70 ila % 82 arasındaki bir oranda karışık evlilik yapan Amerika'daki aileler, çocuklarını iki dinli, inançsız veya Yahudi olmayan evlerde yetiştirmektedir. Bu ailelerin “Yahudi ve herhangi bir şey” olan çocukları, hatta ismen Yahudi olarak yetiştirilse bile, kendilerinin Yahudi kimlikleri konusunda belirsiz ve kararsızdırlar. Bu çocukların çoğunluğu, Noel ve Paskalya'yı Yahudi olmayan akrabalarıyla kutlayarak büyümüştür. Sadece onların % 25'i, üniversiteye başladığında veya daha sonraki hayatlarında kendilerini Yahudi olarak tanımlamaktadır. İyimser olanlar % 25 rakamını çoğaltmayı ümit etmekte ve onlara göre karışık evliliklerin Yahudiliğe yeni üyeler kazandırmak için bir fırsat oluşturduğunu iddia etmektedirler. Bu iyimserler aynı zamanda, liberal Yahudi rabbilerin yaptığı gibi, rabbilerden karışık evlilikler yapmalarını istemekte, Yahudi olmayanlarla birlikteliği ve Yahudi olmayanlarla evlilikten doğan çocukların toplum (Yahudi ve Amerikan) da istenen ve kabul edilen bireyler olarak lanse edilmesi için çaba sarf edilmesini ısrarla savunmaktadırlar. Kötümserler ise iyimserlerin aksine, Yahudi dışı evlenmelerin “dinî erime” (religious syncretism) ve asimilasyonu büyüteceği konusunda uyarıda bulunmaktadırlar. Onlar aynı zamanda, dini erimenin bir parçası olabileceklerinden dolayı rabbilerin karışık evliliklerde görev almalarına karşı çıkmakta ve karışık evliliği, Amerikan Yahudiliği için (demografik olarak ayakta kalmasını engelleyen) en büyük tehlike görmektedirler. Onlara göre bu, Yahudilerin zamanla eriyerek yok olması anlamına gelmektedir.¹⁷

Yahudilik dışı evliliklerle ilgili bir sorun da, mühtedilerin yeni din ve kültüre yeterince ayak uyduramama sorunudur. Amerikan

¹⁵ Sarna, *American Judaism: A History*, s. 362.

¹⁶ Jack Wertheimer, *A People Divided*, Basic Books, New York, 1993, s.170.

¹⁷ Sarna, *American Judaism: A History*, s. 362-363.

Kültürü'nde bir dinden diğer bir dine geçiş temelde şahıslara ait dinî bir tercih ve kişisel alan (private matter) olarak görüldüğünden, Yahudi olmadan kaynaklanan sorumluluk (dinî kimlik) göz ardı edilebilmektedir. Aslında Yahudi olmak daha derin ve daha karmaşık bir anlam ifade etmektedir. Üstelik mühtediler, gelmiş oldukları Yahudi olmayan aileleriyle bağlarını sürdürmekte ve bu yüzden onların çocukları da, Yahudi tarihinde asla yaşanmamış olan hem Yahudi ve hem de Yahudi olmayan hayat tarzına maruz kalma meselesiyle karşı karşıya gelmektedir.¹⁸ Bu da iki kültür arasında kalıp bocalamaya sebep olmaktadır.

Yahudilik dışı evlilik yapılan ailelerde yaşayan çocuklar, dinî kimlik sorunu yaşamaktadır. Çocuklar anne ve babalarının istediği dine göre yetişmekte fakat (evlilik öncesi) anne-baba iki farklı dine sahip olduğundan dinî kimlikleri konusunda bocalamaktadır. Kimlikleri konusunda bu tür iki tercih arasında kalan çocuklar, büyüdüklerinde, anne babalarının dinlerinden birini veya her ikisini tercih etmek yerine, iki farklı din arasında kaldığından genellikle hiçbir dini seçmemeyi yeğlemektedir.¹⁹

Yahudilik dışı evliliklerdeki diğer bir zorluk da, Yahudilik içi evliliklere göre boşanma oranlarının yüksek olmasıdır. Yahudilik dışı evlilikler, Yahudilik içi evliliklere göre iki kat daha fazla boşanma ile sonuçlanabilmektedir. Evlilik, farklı mizaçlara sahip iki kişinin birbirine yaklaşmasını ve bir ortak noktada buluşmasını gerekli kılmaktadır, fakat farklı dinden kişiler bir araya geldiğinde bu uyum daha da zor olmaktadır. Örneğin; dinî bayramların kutlanması, çocukların dinî eğitimleri, eşlerden birinin Hristiyan geçmişten geliyor olması dolayısıyla o eşin Hristiyanlık ve Yahudilikle bağını nasıl dengelediği gibi problemler, eşlerin yüzleşmek zorunda kaldığı meselelerdir.²⁰

¹⁸ Daniel J. Elazar, Rela Mintz Geffen, *The Conservative Movement in Judaism*, State University of New York Press, New York, 2000, s. 109 – 110.

¹⁹ E. N. Dorff, *Conservative Judaism: Our Ancestors to Our Descendants*, National Youth Commission, United Synagogue of Conservative Judaism, New York, 1996, s. 229.

²⁰ Dorff, *Conservative Judaism: Our Ancestors to Our Descendants*, s. 228 – 229.

Bazıları ise, Yahudilerin Yahudi olmayanlarla yaptıkları evliliklere iyimser yaklaşmakta ve bunu Amerikan Yahudilerinin Amerikan hayatına entegrasyonunun bir sonucu olarak görmektedir. Onlara göre bu süreç, durdurulması imkânsız bir süreçtir.²¹

2. Yahudiliğe Geçiş

Yahudi kimliğinin tanımlanmasında büyük sorun teşkil eden ikinci önemli problem de, Yahudi olmayan birinin Yahudiliğe geçişi meselesidir. Ortodoks ve Reform yanlısı Yahudiler, mühtedilerin Yahudiliğe geçişte yerine getirmek zorunda oldukları mecburiyetler ve ritüellerle ilgili olarak, mühtediyi Yahudiliğe kabulde otoritenin kimde olduğu konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Mühtedilerin birçoğu Reformist sinagoglarda oranın saygın bir üyesi olarak kabul görülürken, diğer taraftan, standartların Ortodoks rabbiliği tarafından konulduğu İsrail devletinde bu tür kişilerin bir Yahudi ile evlenmeleri yasaklanmıştır. Babadan Yahudi olanlar²², sadece Yeniden İnşacı ve Reformist Yahudiler tarafından Yahudi olarak görülmektedir. Bu tür kişiler sık sık problemlerle karşı karşıya kalmaktadır.²³

Geneli Hıristiyan (Protestan) olan Amerikan toplumunda İsa için Yahudiler (Jews for Jesus)²⁴ grubu ve aynı anda kendisini açıkça hem Yahudi hem de Hristiyan olarak tanımlayanlar daha az tartışma konusu olmaktadır. Yahudi çevrelerde Yahudi olmanın ne anlama geldiği ile ilgili genel olarak kabul gören fikir, en azından "Hristiyan olmamak"tır. Genel olarak kabul gören diğer algılamada, hiç inanan ve Yahudiliği yaşamayan kişinin (makalenin

²¹ Tracee L. Rosen, "Conservative Judaism at the Crossroads: Choosing the Path of Outreach", *Judaism*, Vol. 54, No. 3-4, Summer-Fall 2005, s. 201-202.

²² İngilizce olarak "Patrilineal Jews" şeklinde ifade edilmektedir.

²³ Sarna, *American Judaism: A History*, s. 367.

²⁴ Hristiyanlığa geçmiş bir Yahudi olan Martin Rosen tarafından 1973 yılında kurulmuştur. Yahudilerin Hristiyanlığa geçmesini amaç edinen evanjelik bir Hristiyan akımdır. Merkezi San Francisco, Kaliforniya'dır ve üyelerinin çoğunluğunu genç yetişkin Yahudiler oluşturmaktadır. İnançlarına göre, sembolik (ahlaki) olarak Yahudi kalırken diğer taraftan İsa'ya Mesih olarak inanmaktadırlar. Uluslararası düzeyde on bir ülkede faaliyet göstermektedirler. Bkz. Karesh ve Hurvitz, 2006, s. 255 – 256.

başında zikredildiği gibi) yine Yahudi olarak kalacağı ve inanca bağlı Tanrı korkusu taşımaya da yine Yahudi toplumunun bir üyesi olarak sayılabileceğidir. Günümüz Amerikan Yahudilerinin Yahudilik dini dışındaki Budizm gibi dinlere ait pratikleri yerine getirmeleri, bir çeşit pagan ritüeli olan Vikan ritüellerine iştirakleri ve hatta rebbelerini uzun zamandır beklenen Mesih kabul eden Lubaviç Yahudilerinin inançları gibi senkretik davranış ve uygulamaları, cevaplanması zor birtakım soruları ortaya çıkartmaktadır. Bazıları bu davranışları sınırı aşma olarak değerlendirirken bazıları da herhangi bir sakınca görmemektedir. Bu çatışmanın temelinde, toleranslı olan ve aynı zamanda Yahudiliğe geniş bir ufukla bakan çoğulcu ve kapsayıcı olanların, Yahudiliğin özü ve ruhunun kaybolmasından korkan dışlayıcılığı savunanlara karşı verdiği mücadele yatmaktadır.²⁵

Yahudi grupları arasındaki, Yahudi'nin kim olduğu tartışmaları bugün hala farklı boyutlarda sürmektedir. Bazıları Ortodoks, Muhafazakâr, Reformist ve Yeniden İnşacı Yahudiliği, tüm Yahudileri kucaklayacak şekilde (dini pratikleri olmasa da en azından bu gruplara üye olup aidat ödeyenler şeklinde) geniş bir tanımlama ile tarif ederken diğerleri de bir gruba üyeliğin (teolojik ve pratik) belli kurallar dâhilinde olması gerektiğinde ısrar etmektedir. Gruplar arasındaki sınırları gevşeten bu geniş tanımlama anlayışı, cemaatler üstü (transdenominational) veya post-cemaatsel (postdenominational) Yahudilik olarak adlandırılmaktadır. Ortodoks Yahudilik ise, teolojik ve pratik olarak kendisiyle diğer gruplar arasındaki sınırları muhafaza ederek kendini Yahudi şeriatı ve geleneğinin hamisi olarak görmektedir. Ortodoks Yahudilere göre, Yahudi şeriatını küçümseyen ve geleneksel inançlara karşı çıkan birisi hâlâ Ortodoks Yahudi olarak kabul edilemez, açıkça gay olduğunu kabul eden bir rabbi düşünülemez ve geleneksel olarak Yahudilikteki cinsiyet rollerine itiraz eden bir Ortodoks kadın olamaz.²⁶

²⁵ Sarna, *American Judaism: A History*, s. 367.

²⁶ Sarna, *American Judaism: A History*, s. 367 – 368.

Sonuç

Sonuç olarak eski çağlardan beri varolan "Yahudi Kimdir?" sorusunu değerlendirdiğimizde, bu sorunun (farklı tariflerden dolayı) birçok cevabının olduğunu müşahade etmekteyiz. Bir taraftan, Yahudi kimliği geleneksel olarak halakada tarif edilen şekliyle, yani dini bir mesele olarak görülürken, diğer taraftan Yahudi olmak aynı zamanda, aileden Yahudi olma (ancestry), etnisite ve kültürel geçmişe sahip olma meseleleri olarak görülmektedir.

Günümüzde Yahudi kimliğinin, geleneksel anlamının dışında farklı tanımlamaların ortaya çıkmasında en önemli etkenler, özellikle dünya Yahudi nüfusunun yarısının yaşadığı Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yahudileri arasındaki içinde buldukları Hıristiyan toplumla yaptıkları evlilikler ve Yahudiliğe geçişlerdir. Bir anlamda, özellikle yeni Yahudi nesilleri arasında sıklıkla rastlanan bu yeni de facto durum Yahudi toplumunu bu tür yeni tanımlamalara zorlamıştır. Yahudi toplumu, seküler toplumda yetişen yeni nesilleri kaybetmek istemediğinden, Yahudilik ile dini bir bağ kurmasa bile bir şekilde kendini Yahudi toplumuna ait hisseden nesillere birtakım kolaylıklar sunmaktadır. Nitekim Yahudi kimliği tanımlamasında en esnek grup Reformist Yahudilerdir. Reformistler, yeni nesiller arasında çokça rastlanan Yahudi olmayanlarla evlilik ve Yahudiliğe geçiş konularında Ortodoks ve Muhafazakar Yahudilere göre daha esnek davranmaktadır. Bu esneklik, genç nesillerin Reformistlere karşı ilgisini artırmıştır. Pew Research Center adlı Amerikan araştırma merkezinin 2013 yılında yaptığı kamuoyu araştırmasında;²⁷ Reformist Yahudiliğin Amerikan Yahudi nüfusu içerisinde % 35 oranıyla en büyük Yahudi cemaatini oluşturduğu görülmektedir.

Günümüz Yahudi toplumu arasında Yahudi kimliğinin belirlenmesi konusunda, nasıl bir sınır belirleneceği ve hudutların neler olacağı hala tartışma konusudur. Günümüzde Yahudi toplumu şu sorulara cevap aramayı sürdüreceği gibi görünmektedir. Anne

²⁷ Bkz. <http://www.pewforum.org/2013/10/01/jewish-american-beliefs-attitudes-culture-survey/> 20.01.2018.

babası Yahudi olan fakat kendisini ateist kabul eden birisi aile bağı dolayısıyla Yahudi sayılacak mıdır? Aileden hiç bir Yahudilik bağı olmayan fakat bir Yahudi ile evlenen ve Yahudiliğe geçmesi dolayısıyla kendisini Yahudi kabul eden birisi Yahudi kabul edilecek midir? Aileden (anne ve babadan) Yahudi olan fakat Hıristiyanlığa geçmiş bir Yahudi, aile bağından dolayı hala Yahudi olarak görülecek midir? Tüm bu sorular, günümüz Yahudilerinin tartıştığı ve gelecekte de tartışacağı konular arasında yer alacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Adam, Baki, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yayınları, İstanbul 2010.
- Besalel, Yusuf *Yahudilik Ansiklopedisi*, Cilt 1, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul 2001.
- Dorff, Elliot N., *Conservative Judaism: Our Ancestors to Our Descendants*, New York: National Youth Commission, United Synagogue of Conservative Judaism, 1996.
- Elazar, Daniel J.; Geffen, Rela Mintz, *The Conservative Movement in Judaism Dilemmas and Opportunities*, New York: State University of New York Press, 2000.
- <http://www.pewforum.org/2013/10/01/jewish-american-beliefs-attitudes-culture-survey>, (erişim tarihi: 20.01.2018).
- <http://www.mfa.gov.il/mfa/mfa-archive/1950-1959/pages/law%20of%20return%205710-1950.aspx>, (erişim tarihi: 31.01.2018).
- Karesh, Sara E., Hurvitz, Mitchell M., *Encyclopedia of Judaism*, Ed. J. Gordon Melton, New York: Facts On File, Inc., 2006.
- Lederhendler, Eli, *Who Owns Judaism?*, Oxford University Press, Jarusalem 2001.
- Pilkington, C. M., *Judaism*, Teach Yourself Books, Chicago, 2000.
- Rosen, Tracee L., "Conservative Judaism at the Crossroads: Choosing the Path of Outreach", **Judaism**, Vol. 54, No. 3-4, Summer-Fall 2005, s. 198 -202.

Sarna, Jonathan D., *American Judaism A History*, New Haven & London: Yale University Press, 2004.

Wertheimer, Jack; Liebman, Charles S.; Cohen, Steven M., "How to Save American Jews", *Commentary Magazine*, January 1996, s. 47- 51.

Wertheimer, Jack, *A People Divided*, Basic Books, New York, 1993.

Wigoder, Geoffrey, *The New Standard Jewish Encyclopedia*, Facts On File. Inc., New York, 1992.